

פרוטוקול מס' 252

מישיבת ועדת החוקה, חוק ומשפט
מיום ב', ז' בכסלו תשל"ג - 13.11.1972, שעה 11.15

נכחו:

חברי הוועדה:

י. גולדשמידט - היו"ר
מ. אביזוהר
א. אנקוריון
ר. ארזי
י. ארידור
מ. ביבי
ב. הלוי
א. עופר
ש. פרידמן

עוזמנים:

א. ידין - המשנה ליועץ המשפטי לממשלה
י. קרפ - עוזרת בכירה ליועץ המשפטי
לממשלה

מזכירת הוועדה: ד. מלחי

רשמה: א. עצמון

סדר היום: המשך הדיון בחוק יסוד: זכויות האדם.

היו"ר י. גולדשמידט: אני פותח את הישיבה.

אנחנו צריכים לדון בסעיף 2 שיש בו שתי גירסאות. אני מבקש את חה"כ הלוי לסכם את עיקרי הטענות לסעיף 2.

ב. הלוי:
ועדת המשנה התלבטה בסעיף הזה וקיימה 6-7 ישיבות בענין זה והגיבוש הוא הגירסאות השונות המתבטאות בסעיף 2. יש פה יותר משתי גירסאות, כי גירסא א' מכילה בתוכה שתי אלטרנטיבות וגירסא ב' זוהי רק תוספת. קבענו שאנחנו משאירים את חילוקי הדיעות להכרעת הפליאה.

בתחילה נסחנו שהכל שווים בפני החוק. לאחר מכן התעוררו ספיקות והנוסחה הוחלפה במלים: כל אזרחי ישראל שווים בפני החוק ונקבע "שהכל" יעמוד להכרעה בפני פליאת הוועדה; או הכל שווים; או כל אזרחי ישראל שווים בפני החוק.

לאחר מכן הוסכם שלא יפלו בין אזרח לאזרח, או בין אדם לאדם לפי הענין, מטעמי גזע, מין, לאום וכו'. כלומר, ההפוך מוסכם על הכל.

כמו-כן יש פה הצעה שגם לגביה אין עדיין הכרעה והיא אם להוסיף את המלים: אולם אין בכך כדי לגרוע מכל הוראת חוק המבחינה בין סוגי בני אדם או אזרחים לצורך הענין. הדברים האלה התפתחו כך כתוצאה מההצעה של פרופ' ידין שהיתה פשוטה יותר: אין להפלות בין אדם לאדם מטעמי גזע, מין, לאום, עדה, ארץ מוצא, דת, דעה מעמד משפחתי, השתייכות ארגונית או פוליטית, או מכל טעם אחר שאינו מנין הענין.

למעשה, הביטוי שאינו מנין הענין לקוח מההצעה של פרופ' ידין שפרושו מטעם שאיננו רלוונטי, או שיקול בלתי רלוונטי.

בחוברת הכחולה בעמוד 2 שמדבר על עקרון השוויון תוכלו לראות מספר הצעות:

פרופ' קלינגהופר מציע: לא תהא הפליה בין אדם לאדם מפאת גזע, ארץ מוצא, מין, לאום, דת, השקפה, עדה, מפלגה, לשון, מעמד חברתי או מצב כלכלי.

חה"כ ארזי מציע: לא תהיה הפליה בין אדם לאדם, מפאת גזע, לאום, דת, ארץ מוצא, מין, עדה, השקפה, מפלגה, מעמד חברתי או מצב כלכלי.

פרופ' אקצין מציע: שום חוק ושום הוראה או פעולה אחרת של הכנסת או של כל רשות צבורית אחרת לא יפלו בין איש ואיש מפאת גזע, דת, לאום, ארץ מוצא, לשון, עדה, מפלגה, מעמד חברתי, או מצב כלכלי.

השופט ח. כהן מציע: לא תהיה הפליה בין אדם לאדם מפאת גזע, צבע, מין, שפה, דת, לאום, דעות, השתייכות פוליטית, מעמד חברתי או סוציאלי, או מפאת כל הבדל אחר.

אצל רובם יש איזה שהוא סייג נוסף שרוצה לשמור על חוקים מסויימים כמו חוק השבות או חוקים אחרים אשר מפלים לא רק בין אזרח לאזרח אלא בין יהודים ולא יהודים.

ב. הלו"י:

המחוקק מבחין בין יהודי שהוגדר בחוק השבות אשר יש לו זכויות מסויימות לגבי עלייה, אזרחות וכניסה לארץ. אם בקבע באופן כללי שאין להפלות בין אדם לאדם מטעמי גזע או לאום אז יהיה ניתן לטעון שחוק השבות הוא בניגוד לסעיף הזה. כולנו היינו תמימי דעים שחוק השבות יישאר חוקי וכל תיקון בחוק השבות יישאר חוקי.

השאלה היא יותר טכנית באיזו צורה ניתן לשמור על חוק השבות וגם חוקים אחרים המבדילים בין סוגי בני-אדם או של אזרחים.

ועדת המשנה היתה מחולקת בענין זה. מחצית החברים לערך אמרו שוויון בפני החוק צריך להיות לכל אדם ולא רק לאזרח ישראלי. אסור לנו לשכוח שדקלבירושלים ישנם כ-70,000 תושבים שאינם אזרחי ישראל ואלו אינם מקרים נדירים מבחינה כמותית. אז אילו היינו מצמצמים את זה רק לאזרחי המדינה אז כל קורא יבין שמי שאיננו אזרח ישראלי לא מובטח לו שוויון בפני החוק, ולא רק בפני חוקים מסויימים כמו חוק השבות אלא כל חוק. בניגוד ליתר הסעיפים ששם מדובר על זכויות האדם ולא זכויות האזרח. זה היה הניסוח מדוע יש לכתוב: שהכל שווים בפני החוק.

מצד שני זה היה יכול להיות יותר מדי רחב אילו היינו כותבים: כל אדם כי אז יש צורך בסייג שמבדילים בין אזרח ולא אזרח לגבי חוקים מסויימים כמו: זכות בחירה שמורה רק לאזרחים. או כל פני חוקים של כשירות פוליטית שמורה אך ורק לאזרחים.

לגבי שתי הנוסחאות האלה: כל אדם או כל אזרח ישנן התלבטויות ולכן הוצע להוסיף את ההדגשה שלא כל אבחנה של המחוקק תהווה אפלייה אסורה לפי סעיף 2.

היו לנו ויכוחים ממושכים פאר ולא יכולנו לצאת מהענין הזה ללא שתי גירסאות שהן בעצם ארבע גירסאות כי כל גירסא היא כפולה.

אני ניסיתי למצוא צוסח אחיד שעש"י לפתור את הקשיים. הנוסח הוא: הכל שווים בפני החוק. לא יופלה בין אדם לאדם ובין אזרח לאזרח מטעמי גזע, מין, לאום, עדה, ארץ מוצא, דת, השקפה, מעמד חברתי, השתייכות ארגונית או פוליטית, או מכל טעם אחר שאינו מנין הענין; אולם אין בכך כדי לגרוע מכל הוראת חוק המבחינה בין סוגי בני-אדם או אזרחים לצורך הענין.

אני מציע את זה לא רק כדי לפתור את המחלוקת בין המינימליסטים למכסימליסטים אלא גם כדי להכניס את הסייגים הדרושים בלי להוסיף הגנה מיוחדת על חוקים מיוחדים כגון: חוק השבות. מכיון שרוב החברים הביעו את דעתם שלא יהיה נאה שבחוק יסודי: זכויות האדם יצויינו במפורש חוקים שהם מחוץ לתחום של שוויון.

כלומר, את הויכוח הפוליטי קבענו שאיננו מנהלים פה. השאלה היא רק טכנית, למצוא נוסח שלא יבליט את החוקים שהם מחוץ לתחום של שוויון.

אני סבור שהמלים: אולם אין בכך כדי לגרוע מכל הוראת חוק המבחינה בין סוגי בני-אדם או אזרחים לצורך הענין מכסים את חוק השבות באופן ברור ביותר.

החולשה של הנוסח הזה היא שאין לה סיבויים ובעצם זה מאפשר למחוקק להבחין בין סוגי בני-אדם כרצונו ולא תאפשר לבית המשפט לפסול חוק שמבחין בין סוגי אדם ובין אזרחים מטעם זה שהוא מפלה.

ב. הלוי:
אני חושב שזה משקף את דעת רוב חברי הוועדה שאיננו רוצים לאסור על המחוקק לעתיד לנוא לחוקק חוקים המבחינים בין סוגי בני-אדם או אזרחים. כלומר, יש להשאיר חופש למחוקק ואין להשאיר חופש לפינהל, כפי שכתוב בסעיף 20.

י. ארידור:
אני תומך בנוסח שהכל שווים בפני החוק. אינני חושב שהצעת הפשרה של ח"כ הלוי תעזור לנו. מכיון שהצעת הפשרה אומרת שלא יופלה בין אדם לאדם ואיננה אומרת שלא יופלה בין אדם לאזרח. ישנם חוקים שמפלים בין אדם לאזרח כמו: חוק הבחירות. כלומר, ישנם חוקים שבהם מותר להפלות בין אדם לאזרח וישנם חוקים שאסור להפלות בין אדם לאזרח.

הצעתי היא שיש לקבל נוסחה כוללת שהכל שווים בפני החוק. מכיון שמדינת ישראל איננה יכולה בחוקה להרשות אפלייה בין בני-אדם. ישנם הרבה אנשים שאינם אזרחי ישראל והם זכאים לכל הגנה של חוק ישראלי. לא יתכן שאנחנו נצמיד את זכויות האזרח פרט ליוצאים מהכלל. היוצאים מהכלל אלו מקרים שבהם יש הצדקה לקבוע אפלייה.

אני תומך בגירסא ב' וסומך על הפסיקה של בית המשפט העליון בענין זה. אפשר לקבוע פתי חוק הוא מפלה ופתי לא. לפיכך, חוק הבחירות, כל מה שהוא עושה זאת מבחנה מקובלת ופותרת ואינני חושב שהיא תפגע בסמכותו של בית המשפט בעניינים כאלה. גירסא ב' נותנת לו שדה רחב להתגבר בקשר לבקורת החוקים. הוא יכול לבדוק אם האפלייה עניינית או לא כמו שהוא עושה זאת לגבי חקיקת משנה והמחוקק לא יהיה חופשי לעשות כעולה על רוחו בחוקה כאשר ישנה האבחנה הזאת.

אני מציע שנקבל את גירסא א' שאומרת: הכל שווים בפני החוק ונגן על כל החוקים שאנחנו חייבים להגן עליהם ע"י כך שנאפשר להוסיף לגירסא א' את הפלים: אולם אין בכך כדי לגרוע מכל הוראת חוק המבחינה בין סוגי בני אדם או אזרחים לצורך הענין.

ש. פרידמן:
נראית לי ההצעה של ח"כ הלוי. אני מבין שיש בתוך הניסוח הזה אפשרות לאבחן בין אזרח ללא אזרח. יתכן מאד שזה צריך לבוא לידי ביטוי אם כוונת המנסח הייתה כך.

הלבטים הם לגבי הרחבה וצמצום. כלומר, הרחבת הנושג שוויון לכל לבין צמצום הדבר בתחומים שאנחנו חושבים שיהיה הכרח לעשות זאת.

שנית - כפי שמכיר בזה שמדינת ישראל יש בה ייחוד משלה, יצטרך לקבל על עצמו שלא יוכל לנסח ניסוח כללי שיכול להתקבל על כל מדינה. ואם אני מקבל את ההנחה הזאת - אני חושב שהנוסח הזה מבטא זאת.

לסיכום דברי - אם יהיה נוסח שיבטיח שיהיו מבחנות בין אנשים שאינם אזרחים לאנשים שהם אזרחים כמו שתהיינה מבחנות בין אזרחים לבין עצמם וכן אולי גם מבחנות בין סוגי בני-אדם שונים וכל זה אם הוא מנין הענין. ההגדרה מה שלא מנין הענין נתונה לפירושנות מרחיבה או מצומצמת המושפעת מהלכי הרוח בציבור בתקופה אחת לעומת תקופה אחרת. לי נראה שהנוסח המוצע מבטא את הרעיון הזה.

היו"ר י. בולדשטיין:
אני רוצה להעיר מספר דברים: לא הייתי חבר בוועדת המשנה כאשר דנו בסעיף הזה ולכן לא ברור לי מה אומר המשפט: כל אדם או כל אזרחי ישראל שווים בפני החוק. אני נוטה לנוסח: "כל אדם" מאותם נימוקים שהעלה ח"כ ארידור. מה פרוש הפלים: שווים בפני החוק? - האם הכוונה שלא יתקבל חוק בכנסת אשר יש בו אפלייה בין אדם לאדם שלא מטעם הענין? - או פרוש הדבר שכל אינסטנציה משפטית לא תפלה? - לפרוש שאמנם המשפט הזה תהיינה תוצאות לגבי הסיפא ובעיקר לגבי התוספת שבגירסא ב'.

היו"ר י. גולדשמידט:

אם המשפט הראשון רוצה לומר שהכנסת לא תוכל לקבל חוק שיש בו אפלייה בין אדם לאדם אז יש הכרח להביע את הרעיון שמופיע בגירסא ב' האופר: שיש חוקים המבחינים בין אזרח לאזרח. כלומר, איננו צריכים ליצור לעצמנו מן עניבה המחזיקה אותנו והרוצה להגביל את ידינו לעמיד לבוא, באשר תהיה חשופה לבקורת עפ"י סעיף 20, שלא נוכל להכניס אבחנות שלענין.

לכן אני אומר החופש שניתן לנו ע"י התוספת של גירסא ב' הוא הכרחי למחוקק. אם יש לנסח כך או אחרת, לפי דעתי, תלוי במשפט הראשון שאופר: כל אדם שווה בפני החוק.

א. עופר:

בהמשך לשאלתו של היושב-ראש אפשר לשאול גם מה פרוש הפלים: האדם הוא בן-חורין. שוחחנו על כך רבות ואמרנו שיש ערך הצהרתי לדברים האלה. כאשר ישנו את החוקה בבתי-ספר חשוב גם הערך הצהרתי.

לכן אני מצטרף גם לנימוקים וגם לדיעה שאסור לפתוח את הסעיף הזה בהגבלה. אני בעד זה שייכתב: הכל שווים בפני החוק. מה גם שאחד השופטים אומר: לא תהיה הפליה בין אדם לאדם מטעמי גזע, צבע וכו', ולא נאמר מטעמי אזרחות. עצם זה שברשימה הזאת לא נאמר גם אזרחות פרושו של דבר שהחוק בעצמו קובע שניתן לתת לאזרח זכות בחירה וללא אזרח אין זכות בחירה. אם הולכים לנוסח של "הכל שווים בפני החוק" הרי שאני מצטרף גם לגירסא ב' עם ההגבלה.

נראית לי גם ההצעה של חה"כ הלוי שפותחת בפלים: הכל שווים בפני החוק... והייתי מציע למחוקק מהנוסח את הפלים: בין אזרח לאזרח.

א. אנקוריון:

אני הגנתי על הנוסח: כל אזרחי ישראל שווים בפני החוק. אני אומר שאנחנו כמחוקקים צריכים להזהיר את עצמנו לא להיתפס ללשון יפה כאשר הענין הוא בצפור נפשנו. מדינת ישראל בשנת 1972 עדיין לא ידוע מה יהיו הגבולות, לא ידוע מה יהיה הרכב האוכלוסיה ואיננו יודעים את המצב לאשורו. אנחנו מנסחים דבר יפה שהוא טוב למדינה אידיאלית ואנחנו מחוקקים פלהיות מדינה אידיאלית.

איש מאתנו לא יעז לקבל עליו אפלייה של גזעים. אילו היינו היחידים בהצעה שפותחת בפלים: כל אזרחי ישראל שווים בפני החוק - אז זה היה מבדיל אותנו לרעה. אבל יש שורה שלמה של קונסטיטוציות של ארצות מערב אירופה שמתמסות בלשון אזרח. גם הם יודעים מה זה אדם לאדם והם אינם גבהלים להשתמש בלשון אזרח. אנחנו יודעים שהבעיות האלה עלולות לצוף יום יום ואיננו רוצה לתת בסק כל כך חריף, כמו סעיף כזה בחוקה, בידי אנשים, שכורח חיינו עוד הרבה שנים לא יאפשר לנו לעשות שונין גמור בינם לבין רוב האוכלוסיה.

בשעתו, בדמה לי, שהיה רוב קטן לנוסח של אזרחים. בקשתי היא לערוך הצבעה על ענין זה כאשר יהיו נוכחים כל חברי הוועדה.

באשר לגירסא ב' - אני אתמוך בדבר אבל אני מציע שהרעיון שישנו פה ייאמר בלשון שכל אחד יוכל להבין זאת.

א. ידין:

אני רוצה להתייחס לנוסח משולב של חה"כ ב. הלוי. בנוגע לחלק הראשון הצהרתי כבר באמרו הדברים ע"י חה"כ עופר.

א. ידין:

בין האלטרנטיבות של אדם לאדם ובין אזרח לאזרח גם אני הייתי תמיד בעד בין אדם לאדם, לפרות שאני רואה את משקל הטיעון של חה"כ אנקוריון - אבל צריך להכריע איך שהוא בדבר הזה.

מה שלא נראה לי בנוסח המשולב הזה שהוא רצה לעקוף את ההכרעה ע"י זה שצרף את שני הדברים יחד. האם זה אומר שלא יופלה בין אזרח אחד לאזרח שני; או לא יופלה בין אזרח ישראלי לבין אזרח צרפתי?

ב. הלוי:

הכוונה היא לאזרח ישראלי.

א. ידין:

כתוב כאן: או מכל טעם אחר שאינו מטיין העניין. זה עושה רושם, כאילו, אם זה מטיין העניין אפשר להפלות מכל טעם אחר. אני רוצה לומר שאפילו אם זה מטיין העניין אי אפשר להפלות מטעמי גזע, מין, לאום וכו'. כלומר, המשפט שאינו מטיין העניין לא שייך לטעם אחר אלא שייך לאפלייה. לפיכך יש להגיד שלא תהיה אפלייה בין אדם לאדם שאינה מטיין העניין מטעמי גזע, מין, לאום וכו'; או מכל טעם אחר.

בנוגע לחלק האחרון - אני סבור שיש פה כפילות, מכיון שמה שמופיע בגירסא ב' שבגליון מופיע כבר בחלק הראשון של הנוסח של חה"כ הלוי. בנוסח שלו הוא שולל אפליית שאינן מטיין העניין ומכללה איפשר אבחנות שהן מטיין העניין.

אני הייתי מביין לו היתה סיפא אחרת לפי רוח דבריו של חה"כ פרידמן שהיתה אומרת כך: אולם אין בכך לגרוע מאופייה של ישראל כמדינת יהודים שאת היהודי תמיד פותר להפלות לטובה, ואינני חייב לתת דו"ח אם הפרתי את השוויון ואם זה היה מטיין העניין או לא. אינני יודע אם זוהי הצעה מעשית ללכת בדרך זאת.

פ. אביזוהר:

פרופ' ידין פתר לי קושיה שרציתי להעלות ואני רוצה להגיד פילה אחת או שתיים כדי

לחדד את הקושיה.

לפי ההצעה של חה"כ הלוי יוצא שיש שני סוגי טעמים שהם מטיין העניין ושלא מטיין העניין. לא התכוונו לומר אלא שכאשר החוק עוסק במין, מוצא של אדם לא שיש שני סוגי עניינים אלא אם האפליה מתבטאת על חוק שעוסק בעניין שבו נמצאת האפלייה.

אני חושב שהנוסח שפרופ' ידין הציע לנו פותר אותנו מהסיפא - אני הייתי חסיד לה בזמנו - והייתי מבקש שפרופ' ידין שיחזור על הנוסח. כמו-כן אני תומך בהצעה של חה"כ פרידמן שיש להדגיש את ענין האפלייה הקיים בין יהודים ולא יהודים לגבי אופייה של המדינה. השאלה שנשאלת היא האם זה צריך להיות כל כך כללי או שצריך להזכיר את חוק השבות בלבד?

ד. ארזי:

לדעתי, ישנן שתי אפשרויות: אפשרות אחת - להסתמך על ההצעה שמונחת לפנינו ולקבל את הנוסחה רק בחלקה הראשון. כלומר, הכל שווים בפני החוק, לא יופלה בין אדם לאדם ובין אזרח לאזרח מטעמי גזע, מין, לאום, עדה, ארץ מוצא, דת, השקפה, מעמד חברתי, השתייכות ארגונית או פוליטית. זה כולל את כל האלמנטים של אדם לאדם ואזרח לאזרח. אנחנו קודם כל מציינים שיש דברים ששווים לכל אדם ואדם ויש דברים ששייכים לאזרח בלבד. מבחינה זאת יש זכויות מסויימות כשם שיש חובות. אז אם ללכת בדרך הפשוטה הקצרה אז אני מוכן לקבל את זה. אני נגד הסיפא מכיון שבדישא כבר ישנה האבחנה בין אדם לאדם ובין אזרח לאזרח.

אפשרות שניה - אני חוזר להצעה שהצעת בזמנו שאומרת: לא תהיה הפליה בין אדם לאדם, מפאת גזע, לאום, דת וכו'.

ג. ארזי:
לאחר שכן יבוא: אין באסור בסעיף קטן (א)
כדי לגרוע מהוראות חוק השבות או כל דין
המתנה זכויות או חובות או התחנות לתפקידים צבוריים באזרחות ישראלית
או הוראות כל דין הפגניות על אשה באשר היא אשה.

כלומר, ישנן שתי אפשרויות: או לקבל את
ההצעה של חה"כ הלוי בחלקה הראשון; או לקבל את הצעתי שיש בה פרוט של
אותם הדברים שניתנו כאן בתמצית.

היו"ר י. גולדשמידט:
אנחנו צריכים לגבש דיעה רק לגבי הענין של
כל אדם או אזרח. השאלה של חה"כ אנקוריון
היתה שההכרעה בענין זה לא תיפול היום אלא בישיבה אחרת לאחר שנודיע
פראש על ההצבעה. אני מקבל את זה ברצון.

היו שלוש גישות: או להזכיר כל אדם או הכל;
או להזכיר רק את האזרח; והיתה הצעה לפזג את שני הדברים יחד.

נקודה נוספת - להיאחז בהצעה של חה"כ
הלוי בצירוף התיקון שהציע פרופ' ידין והוא שבשורה השניה יהיה כתוב:
לא יופלה בין אדם לאדם ובין אזרח לאזרח שלא לפי הענין מטעמי גזע, מין,
וכו'. כלומר, אפלייה שאיננה ממין הענין פסולה, יהיו הנימוקים אשר יהיו
לבסוף נכתוב: או מכל טעם אחר.

י. ארידור:
אני מציע לא לצרף את ההצעה של פרופ' ידין
כי גירסא ב' מבוססת על הרעיון של אפלייה
פסולה. כי אפלייה בטהותה היא אפלייה שלא מן הענין. מבחנה מותרת. לכן
גירסא א' אומרת: לא יופלה... וכו' ללא הסתייגות. ואילו גירסא ב' אומרת
אין לגרוע מכך. או כהצעת חה"כ הלוי אין בכך כדי לגרוע מכל הוראת חוק...

אם נכתוב לא יופלה שלא ממין הענין אנחנו
במו ידינו נכיר בקונסטטוציה ישראלית שמכשירה אפלייה שהיא ממין הענין.
אפלייה תמיד פסולה מכל סוג שהוא. בית המשפט העליון קבע שאפלייה פסולה
ואבחנה מותרת וכן מבחנה איננה אפלייה.

א. ידין:
אני חושב שחה"כ ארידור צודק. אם נצטרף את
הפילה אפלייה עם הפלים שאינו ממין הענין
זה לשון נופלת על לשון. כי הפילה אפלייה כוללת בתוכה את הדבר הזה ואין
צורך לחזור על כך. אבל אם היינו הולכים לפי המינוח שבגליון הלבן ונדברים
רק על מבחנה אז מבחנה היא הפילה הנייטרלית אם היא לא ממין הענין היא
אפלייה ופסולה ואם היא ממין הענין היא כשרה. אלא שלגבי מבחנה אפשר
להוסיף את הפילים: שאינו ממין הענין כדי לתאר את סוג המבחנה.

ב. הלוי:
אני לא הייתי מציע להחליף את הפלים במקום
לא יופלה, יבוא: לא יובחן. בכל מקום שנאמר
אפלייה זה אפלייה לרעה ולא צריך להסביר לקורא העברי מה זה אפלייה ע"י
זה שנכתוב לא יופלה.

אני רוצה להודות בדבר אחד והוא שהוספתי
את הפילים או מטעם אחר שאינו ממין הענין, לאחר שבוועדת המשנה הוא כבר
נפל. חשבתי שזה יפסיר בין שתי הגירסאות המנוגדות. מכיון שאני נתקל
בהתנגדות אני מוכן לוותר על זה. אבל הכוונה היתה לאפשר חקיקה בכיוונים
שונים שיכולה לאפשר מבחנה גם בין אזרחים לפי דת או לאום. לכן התוספת
האחרונה היא בחוזה. כאשר מבחינים בין סוגי אדם לצורך הענין, זה מכשיר
לא רק את חוק השבות אלא גם חוק שיכול להבחין בין יהודים ולא יהודים
כמו לענין שירות בצה"ל.

ב. הלוי:
 לגבי השאלה שהציג היושב-ראש בענין אבחנה ואפלייה - אם נחקק את המשפט: או מכל טעם אחר... אז הדבר ברור שאפלייה אסורה בין אם זה אדם לאדם ובין אם זה אזרח לאזרח. אבל לעומת זאת אבחנה שהחוקק בעצמו מבחין בין סוגי אדם וסוגי אזרח - זה מותר לחוקק.

היו"ר י. גולדשמידט:
 אתה מציע שהפילה יופלה תישמר. אני מקבל את זה. כמו-כן לחוקק את המשפט: או מכל טעם אחר שאינו מפין הענין. יש להחליט עתה אם לקבל גירסא ב' או לא? אני מתרשם שכולנו משוכנעים שמוכרחים לומר את הדבר הזה אחרת החקיקה תהיה בלתי אפשרית. השאלה אם לומר זאת כאן וכיצד לומר את הדבר הזה?

א. ידין:
 אני מתקשה לגבי המלה סוגים. אם מדובר ביהודים או לא, או אנשים זכרים או נשים. האם יש הבדל בין גבר בן 28 לגבר בן 32? - אחד חייב בשירות סדיר של שלוש שנים ואחד חייב רק בשירות מילואים. אינני יודע אם אפשר לקרוא לזה סוגים ובדברים האלה בתי המשפט עשויים להיות מאד פדוייקים.

אני הייתי מציע לכתוב: ...אולם אין בכך כדי לגרוע מכל הוראת חוק הקובעת אבחנה מטעם שהוא מפין הענין.

ב. הלוי:
 האם כוונת המשפט: מטעם שהוא מפין הענין לתת לבתי המשפט בקורת על החקיקה החדשה ולפסול אבחנות שהחוקק מחוקק? - כלומר, שהשופט יכול לומר לחוקק, אמנם קבעת אבחנות שלפי דעתנו אינן מפין הענין?

היו"ר י. גולדשמידט: כן.

ב. הלוי:
 אם כך אני רוצה להסתייג מזה. אני מבין שהמלים מפין הענין פרושן מפין שהחוק קובע. כלומר, שהחוקק יכול לקבוע במקרה אחד שדבר זה אסור ודבר זה מותר ובזה הוא קובע גם כל מיני עניינים.

היו"ר י. גולדשמידט:
 כוונתי היא שאם פחד יחוקק חוק שנשיא איננו יכול להיות בעל משקפיים, למשל, אז יבוא בית המשפט ויאמר זה לא מפין הענין.

ב. הלוי:
 זהו ויכוח חדש אם לתת לבתי המשפט סמכות לפסול חוקים שנראים לבתי המשפט בלתי הגיוניים. זה פותח פתח גדול מכיון שזה ענין של השקפה. זהו חידוש שאיננו בגדר הויכוח שניהלנו עד עכשיו.

אנחנו התכוונו בתוספת המלים: אולם אין בכך כדי לגרוע... שהחוקק יכול לקבוע מיני עניינים ולהבחין ביניהם. כלומר, המלים מפין הענין ואבחנה הם שמות נרדפים.

ר. ארזי:
 אני סבור שכל הענין של אבחנות הוא דבר מיותר. אני קראתי הרבה חוקות ואינני זוכר חוקה כלשהיא שיהיה בה ענין של אבחנה. מדוע צריך לומר את זה כאשר הדבר מובן מאליו? - זה קשור באופיו של החוק. אני נגד התוספת של גירסא ב'. נוסף לכך הייתי מבקש ממשרד המשפטים שיבדוק אם קיימת חוקה שבה נאמר ענין ענין של אבחנות.

היו"ר י. גולדשמידט:
 רוב הבעיות שהסעיף הזה עורר נשארו פתוחות. באשר להצבעות - נמצא דרך להעמיד את החברים על כך שתהיינה הצבעות, והם כטוב בעיניהם יעשו.